

ALKOTÓMŰHELY

LÉVAY ENDRE

TÍZ ÉV A KÉPZŐMŰVÉSZEKÉRT

1.

Tevékenysége sokkal szerteágazóbb és termékenyítőbb, mint amennyire hatását a szakmabelieken túl a visszhang kíséri. Mert a képzőművészet jelenvalóságát és ugrásszerű fejlődését, mely régi falakat tört át, nem elegendő regisztrálni: ez kevés, de nem rosszabb a visszhangtalanságnál. Mert nyoma sokkal mélyrehatóbb, kisugárzó ereje tartósabb, szerteágazóbb, és hívebben rögzíti az időt a térben, mint más művészeti ágazatokban az alkotók. Ezért a nagy korfordulók idején elől jár, utat tör magának olykor az elérhetetlen, a kifejezhetetlen felé, még akkor is, ha ez az út »csak«
vásznon, papíron, vagy kőbe, fába faragva él.

Ebben a kettős, vagy ki tudja hányszoros küzdelemben sokáig nagyon magányos volt a képzőművész. Egyedül évdődött műtermében, vagy ácsorgott kint a természetben állványa előtt, s ha művével a kiállításig eljutott, szorongva várta: ki hogyan fogadja be azt, amit ő kigyöngyözött magából vajúdással, vergődéssel, tépelődéssel, mint aki attól retteget, hogy megkezdett termékének még a befejezése előtt összeomlik.

Ennek a társtalanságnak s nem egyszer erőt szegő magányosságának a mozdulatlanságát tépték fel előbb (épp a mi szűkebb kis világunkban) a művésztelepek, és a társulás egy magasabb beérési szintjén született meg Palicson először a Képzőművészeti Találkozó mint a képzőművészek összefogásának egy magasabb, tartalmasabb megnyilatkozása. Nem kétséges: túl a tárlatokon, túl a modigliani, túl a Farkas Béla-i kilincseléseken, házalásokon, és még túl a szálkás vásári asztalokon egy olyan fórumot teremtett, amelyen az alkotó művész a »termelő«
legszebb értelmében érvényesülhetett a »fogyasztó«: a befogadó előtt, lett légyen az egyéni, vagy társadalmi (jogi) személy.

Ha ezeknek előrebocsátásával közelítjük meg a Képzőművészeti Találkozó tízéves tevékenységének mérlegét, akkor jobb és kortárshoz méltóbb az értékrendek megbolgyatása nélkül megközelíteni, mert nem

ünnepről, s nem annak »meleg hangú« regisztrálásáról van szó (hiszen a meleg hang már rég kihűlőben van!), hanem arról, hogy dolgaink fejlődési fokának egy pillanatát a jövőbe látók arra használták fel, hogy országos karlendítéssel szélesen kitarják a kaput azok előtt, akik eddig nem is álmodhattak arról, hogy egy ilyen új kiteljesedési korszakot nyitó lépés még az életükben bekövetkezik.

Hogy mennyire »új korszakot« nyitó, azt nem csupán időálló, éveinket s bennük a nagy változásokat megőrkítő alkotásaik bizonyítják, hanem az a mindaddig nem eléggé feltárt termékenyítő erő, amely életünk minden véredényébe új, zsibongó, lüktető, serkentő, buzdító, nyugtalanító, mindig többre készítő vállalozási készséget árasztott.

Az első lépés — az alapítás napjaiban — már magában hordta ezeket a jegyeket, hiszen a kezdeményezés csirái a művésztelepeken hajtottak ki, s hogy miként terebélyesedett tovább, följebb az idő lépcsőjén, arról maga az alapító, Dévics Imre, halála előtt néhány hónappal így vallott:

»Amikor egy évtizeddel ezelőtt felismertük azt, hogy a képzeletet és a jóakaratot sikeresen össze lehet hangozni ennek a csodálatos pannón városnak — a mi Szabadkánkknak — már beért ambícióival, nem is gondoltunk arra, hogy valaha is különös pompával jubileumot ülünk. Abban a vad versenyfutásban az idővel, hogy valami szépet és még képzeletben élt megvalósítsunk, kinek volt ideje a jövőre gondolni, az elismerésekre vagy bármilyen jubileum alkalmából elképzelt ünnepekre. Mert számunkra minden találkozás a művészekkel, és ilyen pedig sok volt, az ünnep volt, és éppen elegendő ahhoz, hogy erőfeszítéseinket és törekvéseinket kárpótolja.

Mégis, elérkeztünk az első évtized végéhez, és érdemes visszaemlékezni arra, hogy valójában mit is akartunk és abból mit valósítottunk meg.

Érdeklődésünk lényegében három irányba terelődött:

- a) Mit lehet tenni a képzőművészet és a képzőművészeti kultúra demokratizálása útján?
- b) Hogyan lehetne példánkkal eredményesebben hatni a többi kommunára az országban, hogy elfogadják, akár nem is formális változtatban, az autochton képzőművészeti politikát?
- c) Hogyan lehet a legalkalmasabban felmérni mindezeknek a vállalkozásoknak alkotói eredményeit?

A képzőművészeti kultúra demokratizálásának témájával jugszláv színvonalon nem egy megbeszélést és symposiumot kezdeményeztünk. Ezeknek a tanácskozásoknak és megbeszéléseknek igen sok határozata most ezen a területen az önkormányzat gyakorlatának fundamentuma.

Valószínű, a legtöbbet a »művésztelepi« mozgalom népszerűsítésével értük el az 1966-ban Szabadkán megtartott tanácskozáson a *Képzőművészet a kommunában* című témával.

Öt esztendővel ezelőtt alig volt valamivel több mint tíz művésztelepünk és hasonló formájú szervezetünk a képzőművészeti kultúra területén a kommunákban, míg ma több mint negyven van.

Távol vagyunk attól, hogy ezt az impozáns eredményt magunknak tulajdonítsuk, de bizonyosan jelentős mértékben hozzájárultunk ahhoz, hogy ez a folyamat megszilárduljon és társadalmilag érvényesüljön.

A képzőművészet és a képzőművészeti kultúra demokratizálásában és fejlesztésében az egyes kommunák erőfeszítéseivel elért eredmények valóságos dimenzióit csak a közös képzőművészeti szemlén tudtuk felmérni, ahol egyben az egész jugoszláv nyilvánosság számára az egyes művésztelepeken és a hasonló szervezetekben végzett alkotói kutatómunka keresztmetszetét adtuk.

Ezeknek a folyamatoknak és a képzőművészeti alkotómunka új góccainak értékelését a művészettörténészeknek engedték át, s mélyen meg vagyunk győződve arról, hogy jó és becsületes dolog volt főtörekvésünket a fiatal és még ismeretlen művészek fölfedezésére fordítanunk. Szemléinken egész sor kiváló művésznek alkalmá nyílt megmutatkozni a széles jugoszláv nyilvánosság előtt.

Számunkra úgy tetszik: lehet, hogy elértük mindazt, amit egy évtized alatt el lehet érni. Egészen nyilvánvaló, hogy igen sok mulasztás is történt, de elhalványodnak mind, ha összehasonlítjuk elért eredményeinkkel.

Úgy gondolom, nem fölösleges itt emlékeztetni arra is, hogy az első hat esztendő alatt önkéntesen dolgoztunk, nem számított sem az erőfeszítés, sem az idő. Illendő megemlékezni Szilágyi Gábornak, az intézmény mostani igazgatójának, Bela Durancinak, a városi múzeum custosának és a Képzőművészeti Találkozó „mindenesének” rendkívül áldozatos munkásságáról, nem feledkezve meg a községi, tartományi és köztársasági tényezőkről, amelyek gazdaságilag és erkölcsileg rendkívüli mértékben támogatták a Képzőművészeti Találkozó eszméjét.

Hát ne legyen ünnepségi!

Hát ne legyen parádé ennek a jubileumnak az alkalmából!

Csak maradjanak meg számunkra a följegyzések tartós létünkről, munkatársainkról, törekvéseinkről és eredményeinkről, csupáncsak anynyi, hogy környezetünkben egy kivételes és érdemes esemény varázsát érezzük át.»

2.

A maga dimenzióiban ma már képzőművészeti életnek nevezhető mozgalom úttörőinek indulása előtt Szabadkának még egy szerénynek nevezhető képtára sem volt. A házaló művészek és a házaló költők korában legnevesebb festőink alkotásai, portréi, örök értékű tájképei a dzsentriszalonok falait ékesítették, s azokat is »aprópénzért« vásárolták meg a mindennapi kenyérért dolgozó művészektől. Képzőművészeti »kiállítás« évtizedeken át csak a műkereskedők kirakataiban láthattunk némán ácsorogva, mint akit a kirakatüveg úgy elválaszt a nézőtől, hogy a művészi alkotást közvetlen átéléssel soha nem foghatja be.

Az a valóban új korszakot jelentő vállalkozás, amelyről Dévics Imre oly alázatos szerénységgel írt, megszüntette az Imént említett — és évtizedekkel ezelőtt meg áthidalhatatlannak vélt — távolságot. A

képzőművészek társulása, a képzőművészet társadalmasítása megsemmisítette ezt a zárt kört: a művészi alkotások elérhetetlenségét. És a művészetek társításával a Képzőművészeti Találkozó művészpallotájában olyan vasárnap délelőtti találkozót rendszeresített, amelyeken több száz műpártoló előtt a képzőművészet, a zene, az irodalom, a dal egy új, egy mélyen átélhető áhítattal tölti be a termeket: az így egyesült és egymást kiteljesítő élményeket befogadó lelkeket.

Az évek termése nem vándorolt el mind innen. Az alkotó művészek nem hagyták üresen Szabadka falait. A Képzőművészeti Találkozó jelenlegi fundusát nem kevesebb, mint háromszázötven alkotás képezi: festmények, rajzok, szobrok. Sokrétű, sokarcú gyűjtemény ez, amely az ország valamennyi táját, életmozzanatát elhozta hozzánk a színek, a formák, a mindent elmondó vonalak harmóniájával vagy rapszódiajával.

Így végre — tíz esztendő után — megszülethetett az a terv is, hogy az idén megnyitják a Képzőművészeti Találkozó állandó galériáját a szabadkai művészpallota emeleti termeiben. Ezek az alkotások arról is vallanak, hogy az elmúlt egy évtized alatt itt több mint kétszáz kiállítást rendeztek, csaknem 5000 művet állítottak ki és a tárlatokon részt vevő művészek száma megközelítette az ezret. Hazai és külföldi festők, szobrászok, grafikusok, keramikusok találkoztak itt, és a cserekiállítások nemcsak azt tették lehetővé, hogy a szomszédos népek művészei alkotásaikkal itt is, ott is bemutatkozzanak, hanem hogy az ilyen »mozgás«, találkozás — mélyebb tartalommal telítve — a termékenyítő kapcsolatokon túl a legnemesebb közvetítés szerepét is betöltse.

3.

Az alkotó és a néző került közelebb egymáshoz: ha és amikor az átélés teljes volt, akkor a kettő egybeforr. Az egyesülésnek ez egy kivételes szintje, tartósságát nem lehet idővel mérni. De már nem múló pillanat, nem csupán felvillanó fény, mely utána nyomban kialszik, s elfoglalja helyét a sötétség. Dévics Imre szavai szerint ez a fénynek »a varázsa Szabadkán«, s addig mindig éltetően vibrál, amíg a tízéves Képzőművészeti Találkozó örködik a fényforrások felett és az életigenlős teljes meggyőződésével küzd a képzőművészetért.